

GEORG BRANDES

ΓΙΑ ΤΟΝ ΊΨΕΝ ΚΑΙ ΤΗ ΖΩΗ ΤΟΥ

(HENRIK IBSEN INTIME)

Μετάφρ. Α. ΚΟΥΚΟΥΛΑ

7.—

Ἄν πρέπει νὰ θεωρήσουμε τὸν Ἐχθρὸ τοῦ Λαοῦ ὡς μιὰν ὑπεράσπιση, ὁ Σόλνες ἔχει, ἀντίθετα, ἕλο τὸ χαραχτήρα μιᾶς ἐξομολόγησις.

Μέσα στὸ ἔργο αὐτὸ ποὺ εἶναι τόσο ἀπλό ὅσο καὶ βαθύ, θὰ κοπιᾷσει κανένας γιὰ νὰ βρεῖ τὰ πιὸ παράξενα σύμβολα. Ἀπὸ μιὰ φορὰ ἕνας ἑμιλος Σλαβῶν σπουδαστῶν μὲν γραφὴ γυρεύοντάς μου νὰ τοὺς ξεδουαλῶν τὴ διαφορά γιὰ νὰ μάθουνε ἂν ἡ Χίλδα προσωποποιῶσε τὸν καθολικισμό ἢ τὸν προτεσταντισμό. Μέσα στὸ γερμανικὸ ἔργο, τὸ πιὸ πρόσφατο πάνω στὸν Ἴψεν, τὸ γραμμένο ἀπὸ τὸν κ. Ἐρρίκο Χόλμ, ποὺ θάμαζε κιάλας ἔνθεμα τὸ μεγάλο νορβηγικὸ συγγραφέα, ὁ Σόλνες ἀντιπροσωπεύει τὴ μπουρζουαζία, ὁ Ράγνερ τὸ σοσιαλισμό, τὴν πυρκαγιὰ τῆς οἰκογενειακῆς ἰδιοκτησίας, τὴ γαλλικὴ ἐπανάσταση καὶ ἡ Χίλδα τὴν ἐλευθερία! Μὰ ὁ κόσμος ὅλος ξέρει πὼς εἶνε ἐξίσου βολετὸ νὰ συνταιριάσει κανεὶς καὶ τὴν ἱστορία τοῦ Ναπολέοντα μ' ἕναν ἡλιακὸ μῦθο. Γεννήθηκε σ' ἕνα νησί καὶ πέθανε σ' ἕνα ἄλλο νησί, hoc est: σιχώθηκε ἀπὸ τὴ θάλασσα γιὰ νὰ χαθεῖ καὶ πάλι μέσ' στὴ θάλασσα. Ἡ μητέρα του λεγόταν *Λαιτηγία*, ποὺ πάει νὰ πεῖ *χαρά*. Εἶχε δώδεκα στρατάρχες ποὺ ἀνταποκρινόντουσαν μὲ τὰ δώδεκα σημεῖα τοῦ ζώδιου καὶ τὰ λοιπά. Ὅλα ταιριάζουν θαυμάσια. Μονάχα ποὺ ξεχνοῦνε πὼς ὁ Ἴψεν δημιουργοῦσε πάντα τὰ πρόσωπά του μ' ἕναν τρόπο ὅλως διόλου συγκεκριμένο, μπαίνοντας μέσα στὶς ψυχές, καὶ ποτέ του μ' ἕναν τρόπο ἀφηρημένο καὶ ἀλληγορικὸ. Στὴν περίστασι ποὺ ἡ πυρκαγιὰ τοῦ πατρικοῦ σπιτιοῦ θῆλε νὰ συμβολίσει κάτι, αὐτὸ θάταν ἕνα περιστατικὸ τῆς ἀτομικῆς ζωῆς τοῦ Ἴψεν, τῆς ἱστορίας του λόγου χάρι. Δὲ θάταν ἕνα περιστατικὸ τῆς κοσμικῆς ἱστορίας. Ὅσο γιὰ τὴ Χίλδα, αὐτὴ δὲν προσωποποιεῖ τὴν ἐλευθερία, ἔτσι καθὼς δὲν ἀντιπροσωπεύει καὶ τὸν προτεσταντισμό. Εἶναι μιὰ κόρη νορβηγίδα, ἢ νορβηγίδα κόρη μὲ δυὸ λόγια καὶ πολὺ δίκαια ἔχει καὶ τὸνομα μιᾶς βαλαίριος. Εἶνε πλασμένη πραγματικά, καθὼς καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἴψεν τὸπε, *con amore*. Τὰ μοντέλα τῆς στὴν πραγματικὴ ζωὴ θάναν δίχως ἄλλο πάμπολλα καὶ ὅχι ὅλα ἀπὸ τὴ Νορβηγία πάντα.

Στὰ μέσα τοῦ 1889 ὁ Ἴψεν ἔστειλε μιὰ σειρά γραμμάτων σὲ μιὰ νέαν ἀυστριακὴν ποὺ τὴ γινώρισε στὸ Τυρόλο. Τὰ γράμματα τούτα ἢ ἴδια μοῦ τᾶδωσε. Σὰν ξέρει λοιπὸν κανένας πὼς ἢ γυναίκα αὐτὴ ποζάρισε πολλὰς φορὰς γιὰ τὴν Εἰρήνην τοῦ Ἐπιλόγου, θανάκαλύψει ἀρκετὰ γνωρίσματα ποὺ θὰ ξαναβρεῖ ὕστερα καὶ στὶς σκέψεις τοῦ Σόλνες καὶ τῆς Χίλδας. Εἶναι ὁ

ἀνοιξιᾶτικὸς ἥλιος ποὺ λαμποκοπᾷ στὸ χυνόπωρο μιᾶς ζωῆς. Καθὼς καὶ ἡ Χίλδα, ὀνομαζόταν καὶ αὐτὴ πριγκηπέσσα. Ποτές του ὁ συγγραφέας δὲν κουράστηκε ἔχοντας τὴ θύμησίν τῆς. Ἐξὸν τοῦτο εἶχε καὶ μιὰν ἀνησυχία ποὺ τὸν βασάνιζε. Ἦθελε νὰ ξέρει ἂ θὰ κατόρθωνε μιὰ μέρα νὰ ἐκδηλώσει αὐτὴ τὴν εὐτυχία μέσα στὸ λογοτεχνικὸ του τὸ ἔργο, ἔχοντας τὸν πόνο πὼς αὐτὸ θάτανε μιὰ πάλη γιὰ νὰ φτάσει τὸ ἄφραστο.

Ἀργότερα σὰν ξαναγύρισε στὴ Νορβηγία, στὰ 1891, ὕστερ' ἀπὸ ἀπουσία 27 χρόνων, ἴσως νὰ συνάντησε καὶ μιὰ καινούρια φυτὴν γυναικῶν. Ἴσως ὁ θαυμασμός του γι' αὐτόνε νὰ πῆρε μιὰ περίπαθον ὄψη, ποὺ καθὼς φαίνεται τὸν τραβοῦσε. Καὶ λίγα χρόνια ἀκόμα ἀργότερα ἐνδιαφέρθηκε ζωηρὰ ἀπὸ μιὰ μελέτη πάνω στὴν τρυφερότητα ποὺ ὁ Γκαϊτε, σὲ ἡλικία ὅτι χρόνων ἀκόμα, ἐνοιωσε νὰ ἔξυπνᾷ μέσα του γιὰ τὴν πολὺ νέα Μαριάννα Βίλλεμερ καὶ πάνω στὸ ξαναἠθισμα τῆς παραγωγῆς τοῦ μεγάλου γερμανοῦ Δασκάλου ποὺ ἐκδηλώθηκε μέσ' στὸ West-Oestlicher Divan. Τὸ μαρτυροῦνε οἱ ἀκόλουθε γραμμές, παρμένες ἀπὸ μιὰν ἐπιστολὴν (Χριστιανία, 11 τοῦ Φλεβάρη 1898).

«Δὲν μπορῶ ν' ἀντισταθῶ στὴν ἐπιθυμία μου νὰ σὰς στείλω μιὰ λέξη γιὰ νὰ σὰς εὐχαριστήσω γιὰ τὸ «Γκαϊτε καὶ τὴ Μαριάννα Βίλλεμερ». Μοῦ εἶταν ἀγνωστο τὸ ἐπεισόδιον τῆς ζωῆς τοῦ Γκαϊτε ποὺ μελετᾶτε καὶ πέρα. Χωρὶς ἀμφιβολία πρέπει νὰ διάβασα τὴν ἱστορία τούτη ἀπὸ τὸ Lewes, μ' ἀπὸ τότε πέρασε καιρὸς. Γιὰ κάθε περίστασι τὴν ἔχω ξεχάσει πολὺ περισσότερο ἀκόμα γιὰ τὸ πρᾶμα τὴ στιγμὴ αὐτὴ δὲν ἔχει προσωπικὸ ἐνδιαφέρο γιὰ μένα. Τώρα, ἀντίθετα, οἱ περιστάσεις εἶναι λίγο ἀλλαγμένες. Καὶ τώρα μονάχα ποὺ σκέφτομαι τὴν παραγωγὴν τοῦ Γκαϊτε κατὰ τὸ χρόνια κείνα, καθὼς καὶ τὴν ἀνάστασι τῆς νιότης του, λέω στὸν ἐαυτό μου πὼς εἶχα χρέος νὰ καταλάβω. Δίχως ἄλλο θᾶχε εὐνοηθεῖ ἀπὸ μιὰ παρόμοια τύχη, ἀπὸ ἕνα εὐτυχισμένο περιστατικὸν γιὰ κείνον, καθὼς αὐτό, νὰ συναντηθεῖ ἴσα ἴσα μὲ μιὰ Μαριάννα Βίλλεμερ. Ἡ τύχη, ἢ σύμπτωση, ἢ εὐκαιρία, μποροῦνε κάποτε νὰ φανοῦνε ἀληθινὰ δυνάμεις τόσο εὐνοϊκῆς καὶ ἀξιαγάπητες, ὅσο δὲ γίνεται περισσότερο».

Πιστὸς λοιπὸν στὴ συνήθεια του ὁ Ἴψεν, ἔπρεπε νὰ μαζέψει ἀπὸ τὴν ἄλλη τὴ μεριά, λεπτομέρειες καὶ γνωρίσματα λίγο ἀπὸ παντοῦ. Ἀνάμεσα σ' αὐτὰς συνήθιζε νὰ λέει καὶ τ' ἀκόλουθο: Μιὰ μέρα, κάπου στὴ νότια Γερμανία, μιὰ κόρη τοῦχε πεῖ: «Ἐν μπόρεσα νὰ καταλάβω ποτές μου, πὼς μπορεῖ μιὰ γυναίκα νὰ κυριεύεται ἀπὸ ἕναν ἄντρα ποὺ δὲν εἶναι παντρεμένος. Γιατί σὰ δὲν εἶναι παντρεμένος, δὲ θᾶχει τὴν εὐχαρίστησι πὼς θὰ τὸνε πάρει ἀπὸ μιὰν ἄλλη». Ἡ ἀπλούστατη αὐτὴ ἐπιφώνησι ἔδωκε στὸν Ἴψεν μιὰ βαθειὰ προοπτικὴ δύναμη πάνω στὴ γυναίκα ψυχῆ.

(Ἀκολουθεῖ)